

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังธรรมนะ ธรรมะทำให้อบอุ่น ทำให้ไม่เดือดร้อนในหัวใจ เวลาถ้ามันเดือดร้อนในหัวใจ มันเดือดร้อนไปหมด ถ้ามันเดือดร้อนในหัวใจเพราะมันมีวิชา อวิชา ค้นหาคำความทะยานอยากมันล้นฝั่งนะ มันต้องการตามความพอใจของมัน เวลาร้อนก็อยากจะเย็น เวลาเย็นมันก็อยากจะอบอุ่น มันอยากไปข้างหน้าทั้งนั้นนะ แต่ถ้ามันมีสติปัญญาละ มันก็เป็นของมันอย่างนี้ มันเป็นของมันอยู่ แต่เราไม่พอใจเรา ขัดใจไปตลอดเลย

ธรรมะนะ ธรรมะมาด้วยเหตุด้วยผล ด้วยสัจจะด้วยความจริง สัจจะความจริง เราต้องเผชิญกับความจริงใจ ถ้าเราเผชิญกับความจริงใจได้นะ เราจะไม่ว้าว้าวสิ่งใดๆ เลย คุณิ เวลาเขาคุยไฟ เขาคุยไฟไปได้ด้วยอะไร ด้วยความมั่นใจของเขา เขามั่นใจของเขา เขาคุยไฟของเขา ถ้าคุยไฟของเขาออกมา โอ๊ย! ไม่เป็นอะไรเลยๆ ไม่เป็นอะไรเลย เราก็มั่นศักดิ์สิทธิ์ๆ มั่นศักดิ์สิทธิ์ที่ไหนละ

ใจของคนนี้สำคัญมาก ใจของคนนี้สำคัญมาก สิ่งใดศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์สิทธิ์ที่หัวใจของเรา ถ้าหัวใจเราศักดิ์สิทธิ์ เวลาจับทุกข์มาขัง เราเป็นชาวพุทธ เราจะภาวนา เราจะเห็นอริยสัจ เห็นไหม เห็นทุกข์ เห็นสมุทัย เห็นนิโรธ เห็นมรรค เอาทุกข์มาขัง ขังไว้ในหัวใจ แต่ระบายมันออก ระบายมันออกด้วยสัจธรรม สัจธรรมที่เราเป็นชาวพุทธ เรามาวัดมาวัดกัน มาวัดมาวัดเพื่อวัดหัวใจของเราใจ

ถ้าวัดหัวใจของเราละ เราขยันหมั่นเพียร มันมีอุปสรรค อุปสรรคสิ่งใดก็แล้วแต่ เราจะเกี้ยวกินมันเลย ถ้าเกี้ยวกินมันเลย มันผ่านไปทั้งหมด แต่คนเรา คุณิ เวลาวิწყบั้งคับไว้ ภิภษุต้องด้วยความไม่รู้ ถ้าไม่รู้แล้วฝืนทำก็ต้องอาบติ นี้ต้องด้วยความผิดพลาดของเรา เว้นไว้แต่ภิภษุที่เจ็บไข้ได้ป่วย เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยมันทำอะไรไม่ได้ไง ถ้ามันทำอะไรไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้ป่วย เวลาป่วยแล้ววิწყบั้งวันนะ แต่เวลาหายจากการเจ็บไข้แล้วไม่ยกเว้น

นี่ก็เหมือนกัน เวลาชราคร่ำคร่าขึ้นมา เวลามันชราคร่ำคร่าขึ้นมาแล้วเราฝันทนนไม่ไหว เราฝันทนนสิ่งนี้ไปไม่ได้ เพราะมันชราคร่ำคร่า จิตใจมันอยากทำๆ แต่มันทำไม่ได้ ถ้ามันทำไม่ได้ แต่ถ้าเราทำหัวใจของเราให้มันเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้นเสียแล้ว ถ้ามันทำไม่ได้ เราก็รู้ว่ามันทำไม่ได้ มันสุดวิสัย สิ่งที่ยังสุดวิสัยนะ ถ้ามันสุดวิสัย เราทำสิ่งนั้นไม่ได้ ถ้าทำสิ่งนั้น นี่วินัยยกเว้นๆ ยกเว้นแต่ผู้ที่ทำไม่ได้ ถ้ามันทำไม่ได้แล้ว แต่เราเข้าใจ

คุณสิ เวลาหลวงปู่มั่นท่านชราภาพของท่าน เวลาหลวงตาท่านอุปัฏฐากอยู่ ให้ท่านผ่อน คลายๆ ท่านบอกว่าท่านทำเพื่ออนุชนรุ่นหลังไง ไอ้ตาคำๆ มันมองอยู่ ตาคำๆ มันมองอยู่ ท่านก็ ฝันทนนของท่าน แต่ถึงเวลาสุดท้ายแล้วท่านก็ต้องสุดวิสัยๆ ไอ้เนี่ยเวลามันสุดวิสัย ถ้าเรามองคน อย่างนั้น เวลามันสุดวิสัย คนเรามันชราคร่ำคร่าไป มันเป็นแบบนั้น แต่ถ้าเรายังมีกำลังอยู่ เรายัง ทำของเราได้ ถ้าเราทำของเราได้

การฝึกฝน เราจะฝึกฝนที่ไหน เราฝึกฝนฝึกฝนที่ใจของเรา ถ้าใจของเรามันอยู่ที่ไหน มัน อยู่ที่ร่างกายนี้ ถ้าร่างกายนี้ ถ้าอุดมสมบูรณ์ กินอิ่มนอนอุ่นมันก็ขี้เกียจขี้คร้าน เวลาเราผ่อน อาหาร เวลาเราผ่อนกัน กินพออยู่ พอดำรงชีพ แล้วเราก็ฝึกฝนของเราๆ ใจ ฝึกฝนของเรา คุณสิ เขา ลับมิด เขาลับมิดลงที่หินนั่นนะ ถ้าหินลับมิด ลับแล้วมิดมันจะคม

นี่ก็เหมือนกัน หัวใจคนจะมีปัญญาได้ๆ ก็ด้วยการฝึกฝนนี้ใจ เวลาฝึกฝนได้นั่งสมาธิ ได้ ภาวนา ฝึกฝนหัวใจของเราขึ้นมาใจ ที่เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาอยู่นี้มันทุกข์มันยาก มัน ทุกข์ยากเพื่อเหตุใด มันทุกข์ยากเพื่อฝึกหัวใจให้มันเข้มแข็ง ฝึกหัวใจให้มันฉลาดขึ้นมา ฝึกให้ หัวใจมันปล่อยวางขึ้นมา ถ้ามันฝึกขึ้นมาได้ หัวใจเราๆ ฝึกฝนขึ้นมาๆ แต่เวลามันฝึกฝนมันต้อง ลงทุนลงแรงใจ มันต้องนั่งสมาธิ มันต้องเดินจงกรม เวลามันฝึกฝน มันทุกข์มันยากใจ

ความเพียร ความวิริยะ ความอดสาหะ เวลาทำหน้าที่การงานของเรา เราก็ทำหน้าที่การ งานของเราด้วยความทุกข์ความยากอยู่แล้ว แต่คนเราเกิดมา คนเรา เขาจะคนดีคนชั่ว เขาคุณที่ ความรับผิดชอบ คุณที่การทำงานอันนั้น ถ้าเขารับผิดชอบต่อเขา เขาทำงานของเขา เขาทำด้วยสติ ด้วยปัญญาของเขา เขาก็เป็นคนดีของเขา เราจะฝึกหัวใจของเรา เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เราฝึกหัดหัวใจขึ้นมา

เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เห็นเขาทำก็ทำตามเขา หลวงตาท่านบอกเลย หมามันมี ๔ เท้ามันเดินดีกว่าเราอีก เดินแบบหมา หมามันไม่มีสมองเหมือนมนุษย์ มันไม่มีสติปัญญาเหมือนมนุษย์ไฉน

เราเดินจงกรมๆ นั่งสมาธิภาวนา เราเดินจงกรมเพื่อฝึกหัดจิตของเรา จิตของเราถ้ามันยังรู้ไม่ได้ มันก็ต้องว่าเป็นสมอง คนที่สมองใหญ่ คนที่มีความรู้ลึกนึกคิด คนที่สมองดี ถ้าคนที่สมองดี แต่คนที่สมองเล็ก เวลาจิตใจมันยิ่งใหญ่ จิตใจมันยิ่งใหญ่ เวลามันคิดขึ้นมา มันคิดขึ้นมาจากภายในนะ ในหัวใจที่มันยิ่งใหญ่ หัวใจมันยิ่งใหญ่ มันทำอะไรมันของเล็กน้อยหมดเลย ถ้ามันของเล็กน้อย ทำสิ่งใดก็ทำได้ไง แต่หัวใจที่มันเล็กน้อย ทำสิ่งใดล้มลุกคลุกคลาน ทำสิ่งใดไม่ได้เลย เราจะฝึกหัดหัวใจของเรา เราก็ฝึกหัดหัวใจด้วยข้อวัตรปฏิบัติ

ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามัน ๒,๐๐๐ กว่าปีแล้วนะ มันสดๆ ร้อนๆ สดๆ ร้อนๆ เวลาเราทำได้ขึ้นมาจริงใจ ถ้าจิตมันสงบขึ้นมาจริง เรามีสติปัญญา เรามีความรื่นเริงในหัวใจ มันสดๆ ร้อนๆ ไฉน ถ้ามันสดๆ ร้อนๆ ทุกข์มันก็อันเดียวกับสมัยพุทธกาล แต่สมัยปัจจุบันนี้โลกมันเจริญๆ ความทุกข์ก็ซับซ้อนขึ้น ถ้ามันซับซ้อนขึ้น เราก็ต้องมีสติปัญญามากขึ้น

เวลาการศึกษา การศึกษาเมื่อก่อนศึกษามุขปาฐะ ศึกษาจากปาก มันต้องมีผู้บอก เพราะมันไม่มีหนังสือ ไม่มีตำรับตำรา ในปัจจุบันนี้ตำรับตำราเจริญขึ้นมา เราพิมพ์หนังสือ เรามีต่างๆ เราค้นคว้าของเราได้ทั้งนั้นนะ การค้นคว้ามา ตำราถ้ามันจดจารึกมาผิดตั้งแต่แรกมันก็ผิดมาตลอด แต่ถ้าเราศึกษามาแล้ว ศึกษามาๆ ยิ่งเจริญ โลกยิ่งเจริญ เราศึกษายิ่งมากขึ้นไปเท่าไร ก็เลสมันก็ยิ่งเจริญขึ้นมามากขึ้นเหมือนกัน ก็เลสมันยิ่งซับซ้อนมากขึ้น ก็เลสซับซ้อนมากขึ้น เราก็ต้องมีสติปัญญามากขึ้น ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราต้องจริงจังกับเรา

การทำทานๆ มันก็ต้องลงทุนลงแรง เราต้องหุงหาอาหารของเรา เราต้องทำของเรา มันทำเพราะอะไร เพราะเจตนาไฉน คนเราเกิดมามันดีที่ไหนล่ะ มันดีที่การกระทำ มันดีที่การฝึกหัด เวลาลูกของเรา เราฝึกเราหัดของเรา อบรมบ่มเพาะของเราขึ้นมา มันก็เป็นคนดีขึ้นมา นี่ก็เหมือนกัน เราจะบ่มเพาะหัวใจของเรา เราก็ต้องทำของเรา เราจะบ่มเพาะหัวใจของเรา บ่มเพาะหัวใจของเรา

“นั่นก็เล็กน้อย นี่ก็เล็กน้อย ไม่สำคัญอะไร ไม่มีอะไรสำคัญสักอย่างเลย” สิ่งใดก็ไม่สำคัญ หัวใจเอ็งถึงไม่สำคัญไฉน แต่ถ้ามันมีความสำคัญขึ้นมา ทุกอย่างสำคัญหมด หัวใจก็สำคัญ

ขึ้นมาไง ถ้าหัวใจสำคัญขึ้นมา หัวใจมันจะไม่ก้าวล่วงใจ อะไรที่ผิดพลาด อะไรที่ต่างๆ เรา ยับยั้งๆ ยับยั้งนั้นละคือสติ ยับยั้งนั้นละคือการกระทำ

เรายับยั้งๆ ยับยั้งอะไรที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ของเรา ไม่เอา ไม่ใช่สิ่งที่ควรจะเป็นของเรา ไม่ใช่ ไม่เอา แต่สิ่งที่ควรจะเป็นของเราต้องชวนขวย เราชวนขวย เราต้องรีบทำ ถ้าทำขึ้นมามันเป็นสุจริต มันเป็นธรรมากิบาล มันเป็นความถูกต้องดีงาม ความถูกต้องดีงามมันก็ต้องชวนขวย ชวนขวยมาเป็นของเราๆ

เหรียญมันมีสองด้าน ใจมันก็มีสองความรู้สึก มีดีและชั่วในหัวใจของเรา แล้วเราจะเอาอะไรเป็นของของเราละ เวลาประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ ข้ามพ้นทั้งดีและชั่ว ดีก็ข้ามพ้นมันไป ชั่วก็ข้ามพ้นมันไป

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าดีข้ามพ้น ทำไมต้องไปทำดีละ

ก็ทำดีเป็นแนวทาง เป็นมรรค เป็นเครื่องดำเนิน ถ้าจิตที่ไม่ทำอะไรเลย ที่ปฏิบัติกันปัจจุบันนี้ ว่างๆ ว่างๆ ไม่ทำอะไรเลย แล้วมันลัดสั้น ดีไปหมด นิพพานมันมีอยู่แล้ว สมาธิก็มีอยู่แล้ว จิตก็มีอยู่แล้ว...จิตมันมีอยู่แล้ว แต่มันมีโดยอวิชา ถ้ามีอวิชา จะไปหา มันหลบเลี่ยง มันปลิ้นปล้อน ก็เลสมันปลิ้นปล้อนในหัวใจของเราแล้วบอกนิพพานมันมีอยู่แล้ว สติปัญญามันมีอยู่แล้ว แล้วมันอยู่ไหนละ ไอ้ที่มันคิดๆ กันอยู่นี้มันกิเลสทั้งนั้นนะ มันค้นหาความทะยานอยากทั้งนั้นนะ

ถ้ามันค้นหาความทะยานอยาก เราต้องศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาอันเป็นวิธีการ พอเป็นวิธีการแล้วเราก็ต้องยับยั้งมันด้วยสติ ด้วยสมาธิ ด้วยฝึกฝนปัญญาของเรา ถ้าด้วยสติ ก็ยับยั้งความคิดนี้ไว้ก่อน ความคิดไว้ก่อนๆ เราจะสร้างบ้านสร้างเรือนที่ยังไม่ได้ปรับ จะสร้างได้อย่างไร คนจะสร้างบ้านสร้างเรือนต้องปรับที่ของเขา เขาต้องตอกเสาเข็มของเขา เวลาเขาทำสิ่งใด คานคอดิน สิ่งที่อยู่ในดินมีราคามากกว่าตัวบ้านอีก

นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจของเรา เราจะปรับพื้นที่ของเรา เราก็ต้องมีการกระทำ ต้องมีคำบริกรรม ต้องพุทโธ ต้องใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ทำสมาธิคือปรับพื้นที่ ปรับพื้นที่ที่เราจะปลูกบ้านปลูกเรือนของเราไง ถ้าเราไม่ปรับพื้นที่ที่สร้างขึ้นมามันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้นนะ สร้างขึ้นมาแล้วเดี๋ยวมันก็พังทลายไปอย่างนั้นนะ แล้วกิเลสมันก็หลอกกันอยู่อย่างนั้นนะ แล้ว

เราก็บอกว่า “นี่ไง นิพพานมันมีอยู่แล้ว เดินเข้าไปชนมันเลย” มันเลยแบบว่า เตี้ยๆก็ลุ่มๆ คอนๆ มันอยู่ของมันไม่ได้หรอก

แต่ถ้าเป็นความจริงๆ อุกุปปรกรรม มันจริงของมันในหัวใจนะ จิตเรามีอยู่แล้ว เรามีจิตอยู่ แล้ว เรามีชีวิตอยู่แล้ว แต่จิตของเรา เพราะมันเวียนว่ายตายเกิดมันถึงมีอวิชชา อวิชชาคือความรู้ ที่นี้พอศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็เห็นนะ เศรษฐี ในโลกมีเศรษฐี มหาศาลเลย แล้วเศรษฐีเขาทำอย่างไรมา เศรษฐีเขาก็ต้องทำหน้าที่การงานของเขา เขาถึงประสบความสำเร็จของเขา เขาถึงเป็นเศรษฐี

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปปรือคั่นมา ๖ ปี แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้เองโดยชอบ นั่นละ ท่านทำของท่านมา แล้วเราไปเห็นเศรษฐีก็คิดว่าเราจะเป็นเศรษฐีไปกับเขา นี่ก็เหมือนกัน ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรามองว่าเรารู้เราเข้าใจ เป็นของเรา

เราศึกษา ศึกษามาเป็นวิธีการ ศึกษามาเพื่อจะประพฤติปฏิบัติเท่านั้นแหละ แล้วเวลาจะประพฤติปฏิบัติก็ต้องทำความจริงขึ้นมา ถ้าทำความจริงขึ้นมา เราจะฝึกหัด ฝึกหัดตั้งแต่ระดับของท่าน ระดับของท่านก็เป็นภาคปฏิบัติอันหนึ่ง เป็นภาคปฏิบัติของโลก โลกที่จิตใจของเขา ฝึกฝั จิตใจของเขาฝึกฝัแต่ความดี เขาจะทำความดีของเขา เขาฝึกหัดคัดแปลงใจของเขาให้เข้าสู่สู่จะ เข้าสู่ความดี

แต่ถ้าไม่ฝึกหัดสู่จะของเรา บางคนบอกว่า “ฉันก็เป็นคนดีอยู่แล้ว ทำไมฉันต้องทำ”

ถ้าเป็นคนดีอยู่แล้วก็ดีให้มันจริงสิ ถ้าดีอยู่แล้ว ที่นี้มันดีอยู่แล้ว ถ้าเวลามันน้อยเนื้อต่ำใจ เวลามันมีสิ่งใดเข้ามาในใจ ก็เลสมันก็ชักงูไปทันที แต่ถ้าเราฝึกหัดของเราๆ เราทำของเราให้ จิตใจมันเข้มแข็ง จิตใจมันแข็งแรง ถ้าจิตใจแข็งแรง ใครจะมาชักงูเราไปไหนก็ไม่ได้ ถ้าใครจะชักงูไป มันต้องชักงูด้วยเหตุผล ชักงูด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ชักงูให้เราทำดีมากขึ้นไปกว่านี้ มันจะชักงูเราได้ เพราะอะไร เพราะว่าเขามีเหตุผลดีกว่าเรา แต่ถ้าเขาไม่มีเหตุผลดีกว่าเรา เราจะไม่ไปตามเขา ถ้าเราฝึกหัดใจของเรา มีสติมีปัญญาขึ้นมาก็จะเป็นประโยชน์อย่างนี้ไง

นี่ฝึกหัดตั้งแต่ระดับของท่าน เวลาระดับของท่าน ท่านก็ต้องมีสติมีปัญญาของเรา เราหา มาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา เราจะเสียดละ เสียดละ ปฏิภาห เราได้มาด้วยความบริสุทธิ์ สิ่งที่เรา

จะทำบุญด้วยความบริสุทธิ์ ทำไปแล้วเราก็บริสุทธิ์ใจของเรา ทำไปแล้วเพื่อบุญกุศล เพื่อหัวใจที่เข้มแข็ง ไม่หวังสิ่งใดตอบแทนเลย มันยังได้มหาศาลเลย ถ้าหวังสิ่งใดตอบแทน ก็เลสมันแบ่งไปแล้ว แล้วก็บอกไม่ได้ตั้งใจๆ แล้วอยากได้อะไรล่ะ ตั้งใจอย่างไรล่ะ ปฏิภาหุ ผู้รับรับแล้วสะอาดบริสุทธิ์ รับแล้ว ผู้ที่สะอาดบริสุทธิ์มันก็ดำรงชีพด้วยเป็นกตกิจ กตกิจมันกิจกรรมการดำรงชีพ แต่เวลาจะเกิดปัญญาขึ้นมา มันเกิดปัญญาขึ้นมา เวลาจะทำขึ้นมา มันก็ต้องเกิดปัญญาขึ้นมาจากจิต นี่ไง พระพุทธศาสนาฯ ศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาอันนั้นปัญญาอันประเสริฐ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา ลัทธิธรรม ลัทธิธรรมนั้นอยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เสวยวิมุตติสุขอยู่องค์เดียว

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักๆ เท่านั้นแหละ เทวดา อินทร์ พรหม ได้ยินนะ ได้ยินถึงได้รู้ ได้รู้ถึงได้ส่งข่าวเป็นชั้นๆ ขึ้นไป ศาสนาเกิดแล้ว ธรรมจักรเกิดแล้ว ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดแล้ว พระพุทธเจ้าเกิดแล้ว ทุกคนที่รออยู่ ธรรมโอสถมันได้ประโยชน์แล้ว แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ท่านเสวยวิมุตติสุขอยู่นั่นนะ นั่นนะมีใครรู้ด้วยล่ะ นี่ไง กราบธรรมๆ กราบธรรมๆ กราบธรรมอันนั้นไง

แล้วทีนี้ในหัวใจของเรามันมีแต่ความทุกข์ความยาก ในหัวใจเรามีความรู้สึกไหม จิตคือความรู้สึก จิตคือธาตุรู้ แล้วมันรู้โดยไม่รู้ รู้โดยอวิชา รู้โดยดังเลตงสัยไปหมดเลย แล้วเรารู้ไหมเราก็รู้ แล้วเวลาเราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ลัทธิธรรมขึ้นมาก็เพื่อให้ความรู้ ให้ความรู้ที่มันวิชา อวิชา อวิชานี้รู้โดยไม่รู้ รู้ ธรรมชาติรู้ แต่รู้โดยที่ไม่รู้เรื่อง

แต่ถ้าเราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วิชาๆ รู้โดยสัจจะ รู้โดยความจริง รู้โดยสัจจะ โดยความจริง แล้วมันเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันตทิฎฐิโกต่อเมื่อกระทำ อ้อ! สติเห็นไหม คุณิ เราหลงผิดไป โอ้โฮ! เราหาแต่ความทุกข์มาใส่ตัวเราเลย พอมีสติรู้เท่า โอ้โฮ! เราเข้าใจผิดหมดเลย เราพูดโง่ๆ จนจิตมันสงบขึ้นไป จิตสงบ อ้อ! จิตเราเป็นอย่างนี้เอง เราฟังครูบาอาจารย์มามหาศาลว่าสมาธิมันจะมีความร่มเย็นเป็นสุขๆ เราก็ตะครุบงามาตลอดเลย ถ้ามันเป็นจริงๆ มันไม่เหมือนที่เรารู้เลย ไม่เหมือนที่เราเรียนมาเลย ไม่เหมือนกับที่เขาบอกเลย เห็นไหมมันเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันตทิฎฐิโก แล้วถ้าเกิดปัญญาภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น สิ่งนี้องค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้มาแล้ว ๒,๐๐๐ กว่าปีนะ แต่ถ้าผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มันเป็นปัจจุบันเดี๋ยวนี้ มันเป็นปัจจุบันกับชีวิตเรานะ

ชีวิตของเราลุ่มๆ ดอนๆ มา เวลาข้าวยากหมากแพงก็เกิดความอึดอัดขาดแคลนเสียทีหนึ่ง เวลาโลกเจริญขึ้นมา มีความอุดมสมบูรณ์ทีหนึ่ง เราก็มีความอบอุ่นเสียทีหนึ่ง แล้วมันก็อนิจจัง มันก็เปลี่ยนแปลงของมัน วัฏฏะ ผลของวัฏฏะ ผลของการเวียนว่ายตายเกิด ผลของการหมุนเวียนไปโดยธรรมชาติสภาวะแวดล้อม แล้วหัวใจของเราละ เรายังรักษาหัวใจของเรา ดูแลหัวใจของเราด้วยสัจจะด้วยความจริง

ศึกษา ศึกษามาแล้วฝึกฝน ศึกษาด้วยสติปัญญา ถ้าเรารักษาใจของเรา เราจะอยู่ในสภาพแบบใด เราจะอยู่ในสภาพของเรา เห็นไหม อยู่กับปัจจุบันนี้ ชีวิตนี้อยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ มีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เรายังมีบุญกุศลอยู่ ยังมีสติสัมปชัญญะแยกถูกแยกผิด แยกคุณงามความดี แยกการกระทำของเรา โลกธรรม ๘ เขาจะดิ้นนินทาอย่างไรมันเรื่องของเขา โลกโลกมันเป็นธรรมชาติเก่าแก่ของดั้งเดิม มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ มีการดิ้นนินทา มันมีมาอย่างนั้นตลอดไป แต่เราฝึกฝน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องกาลามสูตร ให้ฝึกหัด ให้ประพฤติปฏิบัติ ให้เชื่อสัจจะความจริงที่จิตได้สัมผัส นี่เป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันตสิริโก ความเป็นจริงในหัวใจของเรา แล้วฟังคนที่เทศน์ว่าการออกหมด เข้าใจหมด ถ้าเขาไม่ได้พูดเรื่องสัจจะความจริงอันนั้นออกมาจากใจ เขาจะไม่รู้หรือ ถ้าเขาไม่มีความจริงในใจ เขาจะไม่รู้อย่างนั้น ถ้าเขารู้จากความจริงในใจ แล้วในใจของเราก็มีความรู้ทุกๆ คน คนยังมีชีวิตอยู่มีหัวใจทั้งนั้น แต่หัวใจมันโดนปกปิดไว้ด้วยอวิชชา ฉะนั้น ถ้ามันทำจริงๆ ขึ้นมา ถ้ามันรู้จริง มันก็เข้าไปสัจธรรมความจริงอันนั้น

แต่ถ้าเรายังไม่รู้จริง มันก็ยังไม่! จริงหรือเปล่า จริงหรือเปล่า จริงหรือไม่จริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้พิสูจน์ คนจะดี ดีด้วยการกระทำ พระจะดีได้ ดีด้วยการภาวนา สมบัติของพระคือคุณธรรมในใจ สมบัติของเราก็บุญกุศล สมบัติของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเขาอยากได้สัจจะความจริงขึ้นมา เราทำขึ้นมาให้ในใจของเราเป็นความจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมอันนี้ไง กราบธรรมที่เป็นสัจจะความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอวัง